CZU: 347.971:347.962:342.7(478)

COMPONENTELE MANAGERIALE ÎN AUTORITATEA JUDECĂTOREASCĂ

MANAGERIAL COMPONENTS IN THE JUDICIAL AUTHORITY

DOINA Aurica
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0009-3162-1970
E-mail: aurica.doina@usm.md, adoina88@gmail.com

Rezumat: *La nivel național și internațional, justiția și guvernanța din Republica Moldova, în continuare, este percepută drept un mecanism ineficient în protecția drepturilor fundamentale. Reforma justiției, nu a reușit să crească încrederea în actul justiției. Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent, sunt, esențiale pentru asigurarea respectării intereselor justițiabilului, consolidarea statului de drept și o mare responsabilitate pentru parcursul european al țării. Creșterea eficienței autorității judecătorești, implică indiscutabil consolidarea managementului organizațional și a componentelor manageriale, care sunt esențiale pentru buna funcționare a autorității judecătorești. Această prioritate impune modernizarea legii cu referire la formarea profesională a managerilor în domeniul justiției, clasificarea componentelor manageriale, evaluarea performanțelor profesionale, măsurarea eficienței manageriale. Ca reacție la provocările actuale, o soluție ar fi promovarea codului profesional de bune practici manageriale în domeniul justiției. Acesta ar favoriza aprofundarea cunoștințelor manageriale, înțelegerii instrumentelor profesionale și dezvoltarea abilităților de analiză pentru măsurarea și creșterea calității actului de justiție.*

Summary**:** *The justice and its governance in the Republic of Moldova, is to this day perceived as an ineffective mechanism in the protection of fundamental rights both at national and international level. Justice reform failed to increase the confidence in the justice system. The establishment of a fair, incorruptible and independent justice system is thus essential to protect the interests of the litigant, the consolidation of the rule of law, as well as the European course of the country. Increasing the efficiency of the judicial authority requires the strengthening of organizational management and managerial components. This can be achieved via the modernization of the law with reference to the professional training of managers in the field of justice, the classification of managerial components, the evaluation of professional performances, and the measurement of managerial efficiency. Therefore, promoting the professional code of best management practices in the field of justice is the solution that encompasses all of the above. It would favor the deepening of managerial knowledge, the understanding of professional tools and the development of analytical skills to measure and increase the quality of the justice act.*

Keywords: *Justice as a public service, quality, efficiency, human rights, judicial governance, managerial components, judicial authority, responsibility.*

Introducere

Indicele prosperității globale [1] evaluează percepția oamenilor pe dimensiunea de performanță a guvernanței unei țări în baza a șase dimensiuni: constrângerile executivului, responsabilitatea politică, eficiența guvernării, integritatea guvernării, statul de drept și calitatea regulatorie. În anul 2023, guvernanța din Republica Moldova este plasată pe locul 70 din 167 de țări, cu zece poziții mai sus decât în anul 2013 (poziția 86).

Comparativ cu Indicele prosperității globale înregistrat de țările plasate pe primele 10 poziții, guvernanța Republicii Moldova se măsoară la nivel de 47,95 față de indicele înregistrat de țările din top, care înregistrează un scor cu valoarea de 87,19 - 90,41, spre exemplu așa țări ca: Finlanda, Norvegia, Danemarca și altele.

Poziționarea Republicii Moldova la nivel regional, cu reflectarea pentru comparație a poziției celor două state vecine – România cu indicele 57,11 (țara-membră a Uniunii Europene), Ucraina cu indicele 45,95 (cu statut de țară candidată la UE) și a Georgiei ca țară cu perspectivă europeană care înregistrează indicele 56,04, ne demonstrează necesitatea continuării reformelor în vederea creșterii indicelui pe dimensiunea de performanță a guvernanței.

Potrivit indicelui de libertate economică, [2] Republica Moldova în anul 2023 înregistrează scorul de 58,5 și este plasată pe locul 40 din 44 de țări din regiunea Europei. Valoarea scorului a scăzut cu 2,8 puncte față de anul 2022, iar scorul său general este sub mediile regionale și mondiale. Eficiența justiției înregistrează un scor de 29,8%, cu mult în urma mediei de 60% înregistrată în țările europene. Motivul acestui scor modest se explică prin performanța economică a țării sub potențial, iar statul de drept slab subminează perspectivele unei dezvoltări economice mai semnificative și mai dinamice pe termen lung. În concluzie, bazele libertății economice nu sunt nici bine stabilite, nici puternic protejate.

Justiția este, în continuare, percepută în societate drept un mecanism ineficient în protecția intereselor cetățenilor și mediului de afaceri. Ediția Barometrului Opiniei Publice din septembrie 2023, prezintă un sondaj general de opinie publică, care reflectă în mod imparțial percepțiile cetățenilor privind neîncrederea prevalentă în sistemul justiției. Neîncrederea în justiție generează în mod direct o percepție de neîncredere în relația cetățeanului, statului și în instituțiile acestuia.

Raportul Curții de Conturi nr.43 din 30.11.2016 privind auditul performanței „Implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 (8 luni): resurse generoase – rezultate incerte” [3] concluzionează că obiectivele şi indicatorii de rezultat practic nu au întrunit rezultatele scontate, pronunțându-se pentru o monitorizare continuă a implementării punctuale a Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016. Pentru excluderea problemelor identificate sunt necesare acțiuni prompte în materie de remediere a deficiențelor constatate, de consolidare a capacităților instituționale, de asigurare a bunei guvernanțe, ceea ce va permite realizarea obiectivelor prestabilite, precum și gestionarea eficientă, judicioasă și cu responsabilitate a banului public. Recomandarea 2.1.1. menționează stabilirea și aplicarea unor acțiuni ferme, cu continuitate și coerență, în scopul implementării efective și neântârziate a unui sistem de management financiar și control intern performant, pentru consolidarea capacităților instituționale și urgentarea implementării proceselor și acțiunilor prevăzute în reformarea sectorului justiției.

Implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare a Republicii Moldova „Moldova 2020”, aprobată prin Legea nr.166 din 11.07.2012 [4], a fost afectată la capitolul reforma justiției de provocări, precum angajamentul insuficient la nivel înalt față de acțiunile reale, capacitatea tehnică redusă și coordonarea insuficientă în rândul partenerilor de dezvoltare. Ca prioritate strategică, reforma justiției nu a reușit să atingă indicatorul de monitorizare privind cota cetățenilor care manifestă încredere în justiție de 60 %, astfel 2/3 din cetăţeni nu cred în justiţie, iar numărul lor este în creştere. În concluzia celor menționate, cererea de responsabilitate faţă de justiţie reprezintă o prioritate pentru parcursul european al țării.

Ca urmare, conform prevederilor Planului naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.89 din 24.05.2018, se atestă

percepția oamenilor pe dimensiunea de încredere în justiție cu o valoare de 24% potrivit datelor Barometrului de opinie publică (BOP), realizat în aprilie 2017, care a rămas fără schimbări și în anul 2023 (22,5 %) [5]. În același sens, din cele opt priorități ale Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020", cea mai problematică este Justiția, cu un nivel de implementare de numai 20%, conform Raportului de evaluare intermediară a SND. Practic, SND a avut un impact nesemnificativ asupra problemelor sistemice din domeniul justiției. [6]

Recent la 12 septembrie 2023, Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) a prezentat opiniei publice o sinteză [7] a cazurilor de violări și hotărârile de condamnare a Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Din 764 de plângeri depuse împotriva Republicii Moldova, statul a fost condamnat pe 590 cauze (77,2%) în urma constatării violării drepturilor omului, din care 239 de cauze se referă la încălcarea dreptului protejat de Articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [8] „Dreptul la un proces echitabil".

Multe constatări vizează și încălcarea Articolului 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului „Interzicerea torturii" - 180 cauze. De asemenea, autoritățile Republicii Moldova au admis 113 cauze de încălcare a Articolului 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului „Dreptul la libertate și siguranță", iar 65 de cauze au constatat violarea Articolului 13 „Dreptul la un recurs efectiv".

În concluzia celor menționate, trebuie să recunoaștem că această percepție a opiniei publice trebuie substituită cu o imagine a justiției prietenoase omului. Existența unei justiții eficiente este esențială pentru aplicarea și asigurarea respectării drepturilor fundamentale și pentru respectarea statului de drept. Judecătorii și instanțele de judecată garantează echitatea actului de justiție și protecția drepturilor persoanelor fizice și juridice.

Acest lucru reflectă o dimensiune prioritară pentru a duce mai departe reformele și de a identifica domeniile în care ar putea fi necesare îmbunătățiri în procesul de consolidare a statului de drept. Eficiența justiției este esențială pentru a garanta că justiția funcționează în beneficiul cetățeanului și al mediului de afaceri. Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent, sunt, de asemenea, esențiale pentru încrederea în operațiunile transfrontaliere desfășurate în Uniunea Europeană, precum și pentru funcționarea pieței unice și pentru ordinea juridică a statelor membre în ansamblu.

Eforturile legislative de consolidare a independenței și eficacității justiției

În cadrul recomandărilor în domeniul justiției adresate Republicii Moldova se menționează continuarea procesului de reformă și de consolidare a acestui sector, prevenirea interferenței în sistemul justiției și combaterea corupției la toate nivelurile, precum și asigurarea accesului la justiție. Recomandările vizează și îmbunătățirea procedurii de numire, transfer și promovare a judecătorilor pentru a oferi transparență procesului de adoptare a deciziilor privind cariera judecătorilor.

Primul document de politici destinat sectorului justiției și prima etapă în construirea unui sector al justiției modern, se referă la Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, aprobată prin Legea nr.231 din 25.11.2011 [9], care a avut ca scop crearea unui sistem al justiției „accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist şi responsabil faţă de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii şi respectarea drepturilor omului şi să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție".

După ce, la 23 iunie 2022**,** Consiliul European a acordat Republicii Moldova și a prezentat oficial statutul de țară candidată, țara noastră are din nou posibilitatea să pună în evidenţă lipsa de echivoc a angajamentului său politic faţă de Comunitatea statelor europene asociate. O sarcină,

fireşte și nu uşoară, va fi totuşi, să-i convingem pe parteneri că vom reuşi îndeplinirea condițiilor prevăzute în avizul Comisiei Europene privind cererea de aderare, inclusiv măsurile de compatibilitate cu standardele europene.

Referitor la domeniul justiției, trebuie să facem o diferenţiere netă între posibilităţile noastre de integrare. Situaţia e atât de complexă şi de dificilă, încât realizarea la timp a parametrilor și criteriilor de convergenţă necesari aderării nu depinde exclusiv de reforma regulatorie, dar în ansamblu, este vorba de voinţa tuturor subiecților care decid când ne vom integra. Guvernele au promis, pe parcursul anilor, să combată corupția și să transforme sistemul judecătoresc, în entități profesionale ce activează pe baza principiilor de integritate și încredere din partea publicului, dar puține progrese și schimbări s-au produs în realitate.

Raportul de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2018, menționează că pe segmentul justiției prioritățile trasate în documentul de politici intitulat „Mica reformă a justiției", au fost orientate pe elaborarea și adoptarea cadrului legal cu accent pe „sporirea eficacității și independenței sistemului judiciar, consolidarea rolului Consiliului Superior al Magistraturii, promovarea unui sistem bazat pe merit în partea ce ține de revizuirea criteriilor de selecție, evaluare și promovare a judecătorilor, precum și la îmbunătățirea mecanismului de responsabilizare a judecătorilor pentru calitatea actului de justiție" [10].

Evoluțiile recente din Republica Moldova, confirmă încă odată, că fără o justiție puternică, independentă și eficientă, parcursul european va fi condiționat (la fel cum s-a procedat și în cazul altor state asociate), de ritmul în care se va realiza reforma sistemului judiciar și a instituțiilor administrației publice. Reorganizarea sistemului judiciar, îmbunătățirea managementului acestuia și a procesului de selecție a magistraților și personalului auxiliar, reprezintă acțiuni esențiale pentru consolidarea statului de drept și a bunei guvernări în Republica Moldova [11].

Organizarea componentelor manageriale în autoritatea judecătorească

Noua Strategie privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobată prin Legea nr.211 din 06.12.2021 [12], vizează obiectivul de consolidare a capacităților administrative și manageriale în sectorul justiției, în mod special administrarea eficientă prin asigurarea implementării standardelor recomandate de către Comisia Europeană pentru Eficienţa Justiţiei (CEPEJ) [13]. Recomandările CEPEJ se referă la îmbunătățirea modului de utilizare a datelor statistice, aplicării indicatorilor de eficiență, pentru evaluarea, îmbunătățirea calităţii activităţii instanțelor judecătorești, sporirea capacităților de personal, creșterea eficienței managementului instituțional la nivelul fiecărei instanţe judecătoreşti, precum şi la nivelul sistemului judecătoresc în ansamblu.

Îmbunătăţirea eficienţei autorității judecătorești, implică în mod direct consolidarea managementului organizaţional și a componentelor manageriale, care sunt esențiale pentru buna funcționare a sistemului judiciar.

În acest sens, Guvernul își propune să instituie mecanisme de disciplină instituțională și de monitorizare continuă pentru o justiție echitabilă și independentă prin implementarea Programului de activitate a Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană", aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.28 din 16.02.2023 [14]. Avansarea reformei justiției și consolidării componentelor manageriale în autoritatea judecătorească, vizează asigurarea continuității procesului de evaluare a candidaților la funcțiile de membri ai Consiliului Superior al Magistraturii (prevetting) în vederea constituirii noilor organe de autoadministrare în justiție. Un alt obiectiv se referă la revizuirea cadrului legal în vederea evaluării judecătorilor din funcțiile și instituțiile cheie, consolidarea colegiilor de selecție, carieră și evaluare a performanțelor pentru judecători în vederea eficientizării

activității acestora, a activităţii inspecţiilor de profil şi a răspunderii disciplinare a judecătorilor, digitalizării instanțelor judecătorești și alte măsuri de reformare.

În cadrul autorității judecătorești, managementul organizaţional și componentele manageriale a acestuia se repartizează pe funcții de conducere și de execuție (suport).

Managementul judiciar superior

Fiecare autoritate judecătorească este condusă de un președinte asistat de vicepreședinți, care exercită atribuțiile manageriale în scopul organizării eficiente și administrării justiției ca serviciu public. Președintele și vicepreședinții reprezintă managementul judiciar superior și exercită prerogative manageriale cu atribuții de coordonare și control privind activitatea administrativ-judiciară, gestionează resursele, bugetul și alte aspecte operaționale, verificarea modului în care activează secretariatul și personalul care administrează instanța judecătorească. Conducerea stabilește strategia de activitate și regulile aplicabile referitoare la organizarea și funcționarea autorității judecătorești, desfășurarea activității administrative cu luarea de decizii și asumarea riscurilor și responsabilităților pentru deciziile luate.

Managementul administrativ operațional

Managementul administrativ operațional se referă la conducătorii subdiviziunilor operaționale, coordonează activitatea judecătorilor sau completelor de judecată și asigură buna organizare a activității de judecată la nivelul subdiviziunii.

Managementul administrativ

Managementul administrativ reprezintă conducerea Secretariatului autorității judecătorești, care realizează activitatea organizatorică şi cea administrativă, inclusiv verifică activitatea subdiviziunilor sale, asigură administrarea şi utilizarea optimă a resurselor financiare, materiale, intelectuale şi informaţionale în procesul implementării planurilor strategice de activitate a acesteia. Personalul secretariatului se constituie din grefă şi serviciul administrativ.

Serviciul administrativ este responsabil de buna organizare și administrare a subdiviziunilor și a personalului auxiliar, care asigură activitatea financiar-economică, resurse umane, tehnologii informaționale, comunicare, logistică, arhiva, biblioteca, precum şi alte subdiviziuni necesare pentru a asigura funcționalitatea autorității judecătorești [15].

Subdiviziunea economico-financiară realizează activitatea de elaborare și fundamentare a bugetului autorității judecătorești, realizarea veniturilor și cheltuielilor, organizarea evidenței contabile, prezentarea situațiilor financiare și organizarea controlului financiar cu privire la utilizarea eficientă a resurselor bugetare.

Subdiviziunea resurse umane participă la administrarea personalului prin planificarea, coordonarea, organizarea, desfăşurarea, monitorizarea şi evaluarea implementării în autoritatea judecătorească a procedurilor de personal, inclusiv efectuează controlul privind realizarea deciziilor conducerii, organizează evidenţa datelor şi documentelor cu privire la personal, asigură necesarul de personal și dezvoltarea profesională a acestuia.

Valorificarea tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) în scopul sporirii performanţei sistemului judiciar în ultimii ani, a consolidat politicile instituționale, personalul, colectarea informaţiilor şi automatizarea proceselor funcționale. Sectorul TIC are capacitate și potențialul să eficientizeze în continuare infrastructura IT, procedurile, gestiunea datelor și a statisticii judiciare, securitatea informațiilor, să crească calitatea şi accesul la justiţie. Subdiviziunea operațională este responsabilă de buna organizare și administrare a Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD), inclusiv e-dosar și meniurile funcționale ale acestuia, audierea înregistrărilor audio *prin*

intermediul Sistemului „SRS Femida”, sunt esenţiale pentru eficientizarea în continuare a accesului la informaţiile din dosare pentru judecători, personalul auxiliar şi al justițiabililor.

Alte categorii de personal se referă la grefieri, asistenți judiciari, interpreți, traducători, care asistă judecătorul la exercitarea funcţiilor sale.

Prioritatea de consolidare a componentele manageriale în autoritatea judecătorească

O reformă a autorității judecătorești și a justiției în ansamblu, urmează a avea prioritate accentuată pe dimensiunea managementului, care cuprinde cinci funcții principale: planificare, organizare, coordonare, evaluare și control.

În aspect practic, sunt necesare intervenții regulatorii pentru a defini componentele manageriale și condițiile de pregătire profesională a viitorilor manageri în justiție, astfel ca capacitatea de conducere, control și comunicare în funcția de președinte sau vicepreședinte să asigure calitatea și eficiența justiției.

Prin urmare, în rezultatul evaluării obiective a candidaților pentru funcția de președinte sau vicepreședinte, se stabilește nivelul de cunoștințe teoretice și aptitudinile profesionale, care corespund statutului funcției și pot fi aplicate în procesul de perfecționare a justiției.

Un element esențial în procesul de reformare a justiției și consolidarea componentelor manageriale, vizează în mod direct coordonarea activității de formare și evaluare a performanțelor manageriale în domeniul justiției, a cărei competență legală ține de următoarele entități:

1. Institutul Național al Justiției responsabil de organizarea organizarea calitativă a formării profesionale a judecătorilor și a personalului auxiliar;

2. Consiliul Superior al Magistraturii responsabil de selecția candidaților pentru funcția de judecător, promovării judecătorilor la instanțe judecătorești superioare, numirii judecătorilor în funcția de președinte sau de vicepreședinte al instanței judecătorești, precum și de asigurarea evaluării performanțelor judecătorilor;

3. Ministerul Justiției este responsabil de reforma sistemului justiției, perfecţionarea legislaţiei, administrarea, în limitele stabilite de lege, a instanţelor judecătoreşti.

Dezvoltarea componentelor manageriale în autoritatea judecătorească, va contribui la consolidareaanage unui mecanism eficient în protecția intereselor cetățenilor și mediului de afaceri, creșterea asigurării supremației dreptului într-un stat democratic, valori esențiale pentru consolidarea statului de drept și a bunei guvernări în Republica Moldova.

Evoluția organizării și a principalelor responsabilități ale autorității judecătorești, asupra căreia am făcut aprecierea eficienței instituționale, dovedește clar neajunsurile de sistem, dar și capacitatea profesională insuficientă manifestată la nivel de managementul acestora.

La nivel național, percepția în societate a justiției ca un mecanism ineficient de protecție a drepturilor fundamentale, denotă că măsurile întreprinse nu au fost eficiente, impunându-se adoptarea unor măsuri urgente de ordin legislativ și judiciar. În paralel, este de asemenea necesar să se modernizeze legile și reglementările referitoare la formarea profesională a managerilor în domeniul justiției, clasificarea componentelor manageriale, în măsura în care aceste elemente influențează direct eficiența justiției.

Cu acest obiectiv, este necesar să se reunească competențele necesare managementului autorității judecătorești, în vederea elaborării unui cod profesional care să descrie ansamblul dispozițiilor și bunelor practici manageriale referitoare la justiție în calitate de serviciu public cu activitate specifică. În primul rând, acesta ar favoriza aprofundarea cunoștințelor manageriale, înțelegerii instrumentelor profesionale și dezvoltarea abilităților de analiză pentru măsurarea și creșterea calității actului de justiție. Sistemul de evaluare a eficienței componentelor manageriale

trebuie să ofere instrumente de analiză, care să depășească simpla aplicare a legii, în special, trebuie să asigure voință afirmată în apropierea justiției de justițiabil: prin eficiență, accesibilitate și simplitate.

Prin urmare, acest proiect de cercetare are o însemnătate specială în istoria devenirii instituționale a componentelor manageriale, care au influențe și exigențe pentru a impune, la un alt nivel, o altă conduită matură și o capacitate de reacție rapidă la provocările realității și necesitatea urgentă de schimbare spre consolidarea statului de drept și a devotamentului profesional.

Referințe bibliografice:

1. THE 2023 Legatum Prosperity Index: Indicele prosperității globale este calculat Legatum Institute - măsoară percepția oamenilor pe dimensiunea de performanță a guvernanței unei țări, inclusiv pe dimensiunea statul de drept și calitatea regulatorie. Disponibil: https://docs.prosperity.com/3716/7689/3370/Moldova_2023_Picountryprofile.pdf https://en.wikipedia.org/wiki/Legatum_Prosperity_Index#2023 https://www.prosperity.com/rankings
2. INDEX of economic freedom 2023. Disponibil: https://www.heritage.org/index/country/moldova#rule-of-law)
3. Raportul Curții de Conturi nr.43 din 30.11.2016 privind auditul performanței „Implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 (8 luni): resurse generoase – rezultate incerte". Disponibil: file:///C:/Users/Planificare/Downloads/96904%20(1).pdf
4. Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova „Moldova 2020", aprobată prin Legea nr.166 din 11.07.2012. Disponibil: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=345635
5. Republica Moldova. Îmbunătățirea accesului la justiție: De la resurse spre rezultate (2018). Disponibil: https://documents1.worldbank.org/curated/en/295451537501885223/pdf/UPDATED-Moldova-JSPEIR-Final-Romanian.pdf
6. Raportului de evaluare intermediară a Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020". Septembrie 2017. Disponibil: file:///C:/Users/Planificare/Downloads/Raport_evaluare_MD2020-ROM.pdf
7. Planul naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.89 din 24.05.2018. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110031&lang=ro
8. Planul naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.89 din 24.05.2018 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110031&lang=ro
9. Ministerul Afacerilor Externe, CONVENŢIE nr.342 din 04.11.1950 PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ŞI A LIBERTĂŢILOR FUNDAMENTALE. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro
10. Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM). Disponibil: https://crjm.org/violarile-admise-de-republica-moldova-si-constatate-de-curtea-europeana-a-drepturilor-omului-timp-de-26-de-ani/

11. Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, aprobată prin Legea nr.231 din 25.11.2011. Disponibil:https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=50463&lang=ro
12. Raportul de activitate al Ministerului Justiției pentru anul 2018. Disponibil:https://justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Raport_de_activitate_al_Ministerului_Justiiei_pentru_anul_2018.pdf
13. Legea nr.136/2018 pentru modificarea Legii nr.178 din 25 iulie 2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor;
14. Legea nr.137/2018 pentru modificarea unor acte legislative. Disponibil:*https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105495&lang=ro*
15. Prima reuniune, Bruxelles, 10 Mai 2016
16. Statul de Drept și Buna Guvernare în Republica Moldova Raport realizat de Dumitru Fornea, membru CESE. Disponibil: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/eesc-2016-02693-00-01-tcd-tra-ro.pdf
17. Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobată prin Legea nr.211 din 06.12.2021. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129241&lang=ro
18. Agenţia de administrare a instanţelor judecătoreşti, Raport privind examinarea dosarelor în instanțele de judecată pe parcursul anului 2017. Disponibil:https://aaij.justice.md/files/RAPORT%20STATISTIC%20PENTRU%20ANUL%202017%20%2020.06.2018%20FINAL%281%29.pdf
19. Programul de activitate a Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană", aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16.02.2023. Disponibil:https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_de_guv-final_ro.pdf
20. Legea nr.514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.58 din 19.10.1995 art.641. Disponibil:* https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138833&lang=ro#
21. *Legea nr.147 din 09.06.2023 privind selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.204-207 din 21.06.2023, art.364. Disponibil:*https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137518&lang=ro
22. Legea nr.544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.15-17 din 22.01.2013, art. 63. Disponibil:*https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138834&lang=ro#
23. Hotărârea Guvernului nr.698 din 30.08.2017 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Justiției. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140211&lang=ro#